

Jolanta B. KUCHARSKA

Tadeusz Zdzisław Biliński (1920–2002)

Wszechstronny mistrz obrazu fotograficznego, jeden z prekursorów fotografii barwnej w Polsce, członek Związku Polskich Artystów Fotografików urodził się 13 maja 1920 r. we Lwowie. Wczesne dzieciństwo spędził w rodzinnym mieście. Naukę rozpoczął w szkole powszechnej w Brodach (woj. lwowskie), gdzie w tym czasie zatrudniano jego ojca. Następnie uczęszczał do tamtejszego gimnazjum im. Józefa Korzeniowskiego. Po powrocie do Lwowa kontynuował nauczanie w IX Gimnazjum Państwowym imienia Jana Kochanowskiego przy ul. Chocimskiej. Maturę uzyskał w maju 1939 r. w XII Państwowym Liceum im. Stanisława Szczepanowskiego.

Fotografią fascynował się od dzieciństwa. Pierwszy aparat fotograficzny zakupił w wieku 12 lat. Było to urządzenie na błony zwojowe typu Box Kodak-Brownie. Pierwszy naświetlony film obrobił samodzielnie w domu. Odbitki sygnował pieczątką wykonaną za pomocą prymitywnej dziecięcej drukarenki „lab. fotochemiczne. T. Biliński”.

Już jako uczeń lwowskiego gimnazjum i liceum organizował wystawy zdjęć oraz prowadził kursy fotograficzne. Swoje zainteresowania i wiedzę pogłębiał jako samouk – przede wszystkim poprzez lekturę „Wiadomości Fotograficznych” wydawanych przez firmę Foto-Greger w Poznaniu w latach 1932–1939, zapoznając się z publikacjami ówczesnych najwybitniejszych polskich mistrzów obiektywu: Jana Bułhaka, Tadeusza Cypriana, Józefa Świtkowskiego. Dzięki rekomendacji wybitnego chemika Witolda Romera, twórcy nowej techniki fotograficznej – izohelii, kierownika Instytutu Fotografii Politechniki Lwowskiej, został przyjęty do Lwowskiego Towarzystwa Fotograficznego „jako członek nieletni, bez prawa głosu”¹.

Wybuch wojny zastał Tadeusza Bilińskiego w Skierniewicach, gdzie pozostawał do końca okupacji. Początkowo został zatrudniony w ekipie telefonicznej, następnie przy telegrafii na kolei (Ostbahn), a w końcu prowadził atelier foto-

¹ Życiorys autora: [Warszawa] 7.05.1986 r.

graficzne firmy „Fotoservice”. Jednocześnie włączył się aktywnie w działalność konspiracyjną. Uczestniczył w tajnych kursach oficerskich. Znalazł się w oddziale łączności i ochrony sztabu w zgrupowaniu Armii Krajowej „Sroka”.

Po zakończeniu wojny przeniósł się do Łodzi. Tu w 1945 roku po zdaniu egzaminu uzyskał dyplom czeladnika w zawodzie fotografa. Rozpoczął studia na Wydziale Chemii Uniwersytetu Łódzkiego, których jednak nie ukończył. Uważał, że zdobyta dotychczas wiedza wystarczy do zawodowego zajmowania się fotografią.

W 1947 r. zamieszkał w Szczecinie. Kierując się radami Jana Bułhaka „Każda sztuka opiera się na rzemiośle i bierze z niego swój początek”², zdobył dyplom mistrzowski w zawodzie fotografa. W swoim mieszkaniu w Szczecinie otworzył atelier fotograficzne specjalizujące się w portrecie dziecięcym.

Biliński aktywnie włączył się do odradzającego się po wojnie ruchu fotograficznego. W sierpniu 1947 r. jako stały czytelnik „Świata Fotografii”, kilka swoich prac przesłał do oceny redakcji. Recenzując nadesłane zdjęcie *Gdańsk – płonące spichrze nad Motławą* w numerze z marca 1948 r., Zenon Maksymowicz napisał: „Do nowych postaci na firmamencie polskiej fotografiki należy T. Biliński ze Szczecina. Prace jego cechuje nowe podejście do techniki bromów – wtórników”³.

W 1950 r. przeniósł się do Warszawy. Tu złożył deklarację członkowską do Związku Polskich Artystów Fotografików. 14 listopada otrzymał odpowiedź odmowną przyjęcia do organizacji. Jednak już niespełna dwa miesiące później – 1 stycznia 1951 r. – otrzymał legitymację ZPAF z numerem 97. Po przyjęciu do Związku uczestniczył w wystawach fotograficznych, zarówno ogólnopolskich jak i zagranicznych. Wiele jego prac nagrodzono dyplomami i medalami. W połowie lat pięćdziesiątych zainteresował się fotografią barwną. Jako pierwszy Polak otrzymał dyplom honorowy za pracę w technice barwnej w Rio de Janeiro w 1957 r.

W Warszawie podjął współpracę z Wydawnictwem Handlu Zagranicznego (WHZ), Wydawnictwem Artystyczno-Graficznym (WAG) oraz Wydawnictwem Sport i Turystyka. Jego prace ilustrowały m. in. publikacje krajoznawcze Mariana Sobańskiego *Szlakami zwycięstw* (1953), Stanisława Pagaczewskiego *Zabytkowe budowle Podhala* (1953), Władysława Krygowskiego *Beskid Niski i Podkarpacie* (1954) oraz Antoniego Polańskiego *Racibórz i okolice* (1955). Państwowa Wytwórnia Papierów Wartościowych w Warszawie w 1954 r. wydała album *Moda polska* z fotografiami Bilińskiego. Ważną dziedzinę w jego twórczości stanowiły prace przedstawiające produkty spożywcze. Jego zdjęcia ilustrowały podręczniki Tadeusza Kłossowskiego *Mięso i przetwory mięsne: towaroznawstwo* (Polskie Wydawnictwa Gospodarcze w Warszawie, wydania z 1954

² J. Bułhak, *Estetyka światła*, Wilno 1936, s. 226.

³ Z. Maksymowicz, *Nasze reprodukcje*, „Świat Fotografii” 1948, nr 7, s. 31.

i 1955 r.) oraz *Kucharz gastronom: praca zbiorowa* (Wydawnictwo Przemysłu Lekkiego i Spożywczego w Warszawie, 1963 i 1965) a także popularny poradnik Jana Czernikowskiego *Ciasta, ciastka, ciasteczka: wypiek domowy* kilkakrotnie wydany w latach 60. i 70. w warszawskim wydawnictwie Watra.

Artysta przez wiele lat współpracował z Biurem Wydawniczym „Ruch”, a później Krajową Agencją Wydawniczą (KAW). Wykonywał fotografie dla wydawnictw pocztówkowych o tematyce krajoznawczej, m. in. wnętrza zabytkowych zamków na Wawelu, w Łańcucie i Pszczynie. Reprodukował dzieła sztuki. Portretował zwierzęta – przede wszystkim psy i koty (w latach 1966–1967 oraz na początku lat siedemdziesiątych) – oraz fotografował kwiaty. Przygotowywał prace okolicznościowe, m. in. z motywami świątecznymi. Dla Polskich Nagrań „Muzy”, „Tonpressu” i „Pronitu” w latach 1965–1984 portretował wykonawców polskiej muzyki rozrywkowej, m.in.: Halinę Kunicką, Violetę Villas, Filipinki, Czerwono-Czarnych, Kasię Sobczyk, Sławę Przybylską, Alicję Majewską, Jerzego Rybińskiego, Danutę Rinn i Bogdana Czyżewskiego oraz Zespół Reprezentacyjny Wojska Polskiego. Ich zdjęcia zdobiły okładki płyt. Współpracował z czasopismami „Moda” i „Uroda”. Często przygotowywał okładki i wykonywał zlecenia reklamowe. Publikował fotografie w kalendarzach.

Tadeusz Biliński był twórcą wszechstronnym we wszystkich dziedzinach fotografii. Zajmował się portretem, pejzażem, architekturą oraz zdjęciami reklamowymi. Obok Stanisława Kolowcy był pionierem fotografii barwnej w Polsce, jej entuzjastą, artystą „nieprzeciętnego talentu, wyobraźni i pracowitości”. Eksperymentował w okresie powojennym, lecz głównie w latach 1952–1953. Właśnie w kolorze wypowiedział się najpełniej. W swojej fotografii barwnej preferował przede wszystkim ruch. Dla Bilińskiego „[...] Cała sztuka zaczyna się w tym miejscu, w którym rozpoczyna się świadoma interpretacja i formy, i barw, które można poprzesuwać, zmieniać, pomieszać albo sprowadzić do wspólnego mianownika”. Nierzadko stosował śmiało zestawienia kolorystyczne. „Fotografią ruchową”, jak określano jego zdjęcia tańczących zespołów „Mazowsze” i „Śląsk” oraz tancerzy tańca towarzyskiego (okładka płyty *Tango dawniej i dziś*), na trwałe zapisał się w historii fotografii polskiej. Jak pisał o fotografii barwnej Bilińskiego Zbigniew Pękosławski „[...] Kompozycja jego fotogramów nie jest układna, konwencjonalna, oparta o tradycyjne reguły normatywnej estetyki malarskiej. Jest stałym eksperymentem. Zachowawczo usposobiony odbiorca-pedant znajdzie tu sporo sprzeniewierzeń, odskoczni od utartych szablonów poprawnej perspektywy geometrycznej. Mocne pole obrazu implikuje z zasady barwa, jej agresywność, a nie reguła złotego podziału kadru. Taneczny ruch wirowy w jego sugestywnym trwaniu w c z z a s i e, w jego wieloznacznym, przebogatym, żywym wariacie, celowa płynność konturu stanowi o dynamice tych niesfornych plansz, dalekich od martwoty statycznej, poprawnej fotografii”⁴. Po-

⁴ Za: K. Wł., „Wiatr barwny” Tadeusza Bilińskiego, „Panorama Północy” z dn. 1.06.1969 r.

sługiwał się kamerą średniego formatu. Wierny klasykom fotografii, elementy obrazu tworzył w procesie zdjęciowym: fotogramy kopiował z całych negatywów, bez kadrowania, komponując obraz na matówce jako całość, bez późniejszego wyboru fragmentów.

Dla osiągnięcia zamierzonych efektów posługiwał się często obiektywami i nasadkami wykonywanymi według własnych pomysłów. W tym celu nawiązał współpracę z Polskimi Zakładami Optycznymi w Warszawie. Osobiście sporządzał niezbędne odczynniki: sam opracowywał receptury albo modyfikował fabryczne. Twierdził, że rozszyfrował wszystkie receptury Kodaka, trzymane przez firmę w tajemnicy a niektóre ulepszył⁵. Do sporządzania kąpielei używał wyłącznie polskich odczynników, co miało niebagatelne znaczenie w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych.

Za swoje osiągnięcia artystyczne w październiku 1963 r. został uhonorowany tytułem Artiste FIAP (Fédération Internationale de l'Art Photographique), zaś dwa lata później – w listopadzie 1965 r. – tytułem Excellence FIAP. W 1983 r. otrzymał odznakę „Zasłużonego Działacza Kultury”. W 1994 r. za działalność podziemną odznaczono go Krzyżem Armii Krajowej, odznaką „Burza”, a w 2000 r. awansowano do stopnia podporucznika.

Uczestniczył w około 15 krajowych i około 26 zagranicznych wystawach fotografii, na których nagrodzono go licznymi dyplomami honorowymi, medalami i odznaczeniami. Przygotował dwie wystawy indywidualne w warszawskiej Kordegardzie: *Wystawa fotografii barwnej* (1961) oraz *Wiatr barwny* (wernisaż 17.04.1969, 44 fotogramy barwne). Do katalogów obu ekspozycji słowo wstępne napisał wiceprezes ZPAF, Zbigniew Pękosławski, podkreślając, że „[...] swą wiedzę chemiczną, entuzjazm i temperament Biliński zaangażował prawie bez reszty w artystycznej fotografii barwnej. Jego wyniki są zaskakujące, znajdują wysoką lokatę w kraju i za granicą”. W tym samym roku ekspozycję *Wiatr barwny*⁶ przeniesiono do galerii „Prezentacje” w Toruniu.

W 1964 r. jego prace eksponowano na wystawie indywidualnej w Budapeszcie, której katalog opatrzył wstępem Jan Sunderland. Na przełomie XX i XXI wieku Tadeusz Biliński zbierał materiał do swojej trzeciej wystawy indywidualnej. Prace przerwała śmierć artysty. Zmarł w Warszawie 12 lutego 2002 r.

Udział w wystawach:

Wystawy krajowe:

1959: VIII Ogólnopolska Wystawa Fotografiki

1961: *Wystawa Fotografiki Barwnej*, Warszawa, Kordegarda (indywidualna)

⁵ K. Jabłoński, *Tadeusz Biliński*, „Foto” 1978, nr 10, s. 304.

⁶ Tekst w toruńskim informatorze przygotował Marceli Baciarelli.

- 1961: XI Ogólnopolska Wystawa Fotografiki
1963: XII Ogólnopolska Wystawa Fotografiki
1963: I Biennale Polskiego Krajobrazu
1965: Wystawa Fotografii – Warszawa, Zachęta
1967: III Biennale Fotografii Krajów Nadbałtyckich – Gdańsk
1968: IV Salon Fotografiki Polski Północnej – Gdańsk
1969: *Wiatr barwny* – Warszawa, Kordegarda (indywidualna)
1969: *Wiatr barwny* – Toruń, galeria „Prezentacje” (indywidualna)
1970: Ogólnopolska Wystawa Fotografii Artystycznej. Portret.
1975: Sztuka Faktu
ok. 1978: Toruń Ogólnopolska Wystawa „Fakty” – I nagroda za portret hutnika z Huty Warszawa)
1987: Czterdziestolecie ZPAF-u, Warszawa
1989: Impresje Warszawskie, Warszawa.
(data nieustalona): Człowiek w Polsce Ludowej

Wystawy zagraniczne:

- ok. 1950. Rapperswil (Szwajcaria): Reprezentacyjna Wystawa Fotografiki Polskiej
lata 50. Rapperswil (Szwajcaria): Reprezentacyjna Wystawa Fotografiki Polskiej
1954: Rio de Janeiro (Brazylia): III Salon Fotografii Artystycznej
1954: Bukareszt (Rumunia): Wystawa Fotografii Polskiej
1955: Rio de Janeiro (Brazylia): IV Salon Fotografii Artystycznej
1957: Rio de Janeiro (Brazylia): VI Salon Fotografii Artystycznej
1961: Warszawa: II Międzynarodowa Wystawa Fotografii Artystycznej
1961: Berlin (NRD): II Internationale Color Biennale
1962: Rostock (NRD): III Internationalen Fotoschau
1963: Belgrad (Jugosławia): IV Wystawa Międzynarodowa Fotografii
1963: Wiedeń (Austria): III Farb-Biennale
1963: Gent (Belgia): XXXVIII Fotosalon
1963: Nantes (Francja): VIII Salon International Photographie
1964: Budapeszt (Węgry): *Wystawa fotografii barwnej* (indywidualna)
1965: Limoges (Francja): Fotografia Artystów Polskich
1965: Bukareszt (Rumunia): IV Biennale Color
1966: Warszawa: III Międzynarodowa Wystawa Fotografii Artystycznej
1966: Rostock (NRD): VII Internationalen Fotoschau
1967: Toronto (Kanada): 100-lecie FIAP
1967: Rostock (NRD): VIII Internationalen Fotoschau
1969: Lipsk (NRD): VI Farbbiennale
1971: Salerno (Włochy): VI Concorso Internationale
1971: Ateny (Grecja): VII Colour Biennale
1971: Buenos Aires (Argentyna): XXI Salon International
1984: (Norwegia): XVI Ifoscanbaltic (spr.)

1984: Rostock (NRD): XVI Ifoscanbaltic

Dyplomy honorowe ZPAF:

1959: VIII Ogólnopolska Wystawa Fotografiki
1960: IX Ogólnopolska Wystawa Fotografiki
1962: dyplom za I indywidualną *Wystawę fotografii barwnej*
1963: XII Ogólnopolska Wystawa Fotografiki
1967: III Biennale Fotografii Krajów Nadbałtyckich – Gdańsk
1968: IV Salon Fotografiki Polski Północnej – Gdańsk
1969: za II indywidualną wystawę *Wiatr barwny*

Dyplomy honorowe zagraniczne:

1955: Rio de Janerio (Brazylia): IV Salon Fotografii Artystycznej
1957: Rio de Janerio (Brazylia): VI Salon Fotografii Artystycznej
1966: Rostock (NRD): VI Internationalen Fotoschau
1967: Rostock (NRD): VII Internationalen Fotoschau
1967: Toronto (Kanada): dyplom FiAP-u w 100-lecie
1984: Rostok (NRD): XVI Ifoscanbaltic

Medale:

1961: złoty: II Międzynarodowa Wystawa Warszawa
1962: srebrny: Rostock (NRD): III Internationalen Fotoschau
1963: srebrny: Belgrad Jugosławia: IV Międzynarodowa Wystawa

Medale pamiątkowe:

1962: X Wieków Gdańska
1968: Stoczni Gdańskiej
1976: Jana Bułhaka w 100-lecie urodzin
1976: 80-lecia fabryki Pollena-Uroda (za fotografii reklamowe)
1977: Srebrna Róża za współpracę z pismem „Uroda”
1979: Orkiestry Reprezentacyjnej Wojska Polskiego
1987: Srebrna Róża za współpracę z pismem „Uroda”

Bibliografia:

1. „Fotografie”, Lipsk 1963.
2. „Fotografie”, Praha 1967.
3. „Photography”, London 1963.
4. *Album 40-lecia ZPAF*, Warszawa 1987.

5. *Fotografowie 1946–2006: słownik biograficzny fotografów polskich (członków ZPAF)*, Związek Polskich Artystów Fotografików, Warszawa 2006.
6. Jabłoński K., *Tadeusz Biliński*, „Foto” 1978, nr 10.
7. K. Wł., „*Wiatr barwny*” Tadeusza Bilińskiego, „Panorama Północy” z dn. 1.06.1969.
8. Lewczyński J., *Antologia fotografii polskiej: 1839–1989*, Bielsko-Biała 1999.
9. Maksymowicz Z., *Nasze reprodukcje*, „Świat Fotografii” 1948, nr 7 (marzec).
10. Pękosławski Z., *II indywidualna wystawa fotografii barwnej Tadeusza Bilińskiego (EFIAP)*, „*Wiatr barwny*”, [zaproszenie na wernisaż], 17.04.1969.
11. Pękosławski Z., *Elementy warsztatu fotografika*, Warszawa 1963.
12. Sunderland J., *Tadeusz Biliński lengel fotomuvesz kiallitasa* (1964 14.03–5.04) – Fenyes Adolf Terem, Budapest.
13. *Z albumu polskich fotografików. Tadeusz Biliński (EFIAP). Taniec*, „Dookoła Świata” z dn. 13.04.1969 r.
14. Zwierzchowski K., *Skierniewice w latach II wojny światowej*, Skierniewice 1999.
15. Życiorys autora: [Warszawa] 7.05.1986 r.
16. Informacje od żony Barbary Bilińskiej, 2007 r.

Summary

The paper is a biography of Tadeusz Zdzisław Biliński, one of the pioneers of colour photography in Poland. This eminent photographer was a member of the Association of Polish Art Photographers, owner of the titles, AFIAP and EFIAP. He also took part in about 15 domestic and about 26 international exhibitions.

Key words: colour photography, Polish artistic photography, publishing photography.

1. T. Biliński, *Taniec (zespół Śląsk)*.
Reprodukcja z informatora wystawy
w Budapeszcie w 1964 r.

2. T. Biliński, *Wawel*. Fotografia z oferty antykwariatu „POLIART”, <http://antykwariat.biz>